

ERZİNCAN-ÇAYIRLI İLÇESİ CENNETPINAR KÖYÜ CAMİSİ

Dr. Funda NALDAN*

Öz: Çayırli Cennetpınar köyü, Erzincan'ın kuzeydoğusunda merkeze 114 km. uzaklıkta yer alır. Eski adı Mans olan ilçe, 1071 Malazgirt Zaferi'nden sonra sırasıyla Mengüceklerin, Anadolu Selçuklularının ve İlhanlıların egemenliği altına girmiştir. 1473'te Otlukbeli Savaşı'ndan sonra Osmanlı Devleti'ne geçmiştir. Cennetpınar köyünde bulunan bu cami de Osmanlı Dönemi'ne ait dikkat çeken bir mimari eserdir. Çünkü, günümüzde Çayırli'da Osmanlı Dönemi öncesi ve Osmanlı Dönemi'ne ait başka bir cami mevcut değildir. Cennetpınar Camisi dikdörtgen planlı, mihraba dik üç sahınlı, düz ahşap tavanlıdır. Aynı zamanda cami-mektedirliğin olduğu özel bir örnektir. Bu makalede caminin tarihi, plan ve mimari özellikleri ve süslemeleri üzerinde durulacaktır. Cami içindeki kitabeler okunmuş ve arşiv belgeleri de taranarak caminin tarihlenmesi yapılmıştır. Daha önce bu cami ile ilgili herhangi bir arşiv çalışmasına rastlanmamıştır. Çayırli ilçesinde buluna ve yıkılmaya yüz tutmuş olan bu cami ile ilgili yapılan bu çalışma, bizden sonra yapılacak çalışmalara aktarılması amacıyla ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Cennetpınar, Osmanlı, cami, arşiv belgesi, mimari.

ERZİNCAN-ÇAYIRLI DISTRICT CENNETPINAR VILLAGE MOSQUE

Abstract: Çayırli Cennetpınar village is located in the northeast of Erzincan, 114 km distance from the centre. The district, of which former name is Mans, entered into the domination of respectively the Mengüjekids, the Anatolian Seljukian and the Ilkhanate after the Manzikert Victory in 1071. It entered into the domination of the Ottoman Empire after the Battle of Otlukbeli in 1473. This mosque present in Cennetpınar Village is a remarkable architectural work belonging to the Ottoman period; because there is not any other mosque belonging to the pre or Ottoman period in Çayırli. The mosque has a rectangle plan, three naves vertical to the mihrab (niche of a mosque indicating the direction of mecca) and flat wooden ceiling. Also it is a special example with its mosque-school structure. This article will focus on the history, plan, architectural features and decorations of this mosque. The inscriptions inside the mosque have been read and the documents of the archives have been scanned and the dating of the mosque has been done by us. I have not seen any archival studies about this mosque before. This study has been handled because the mosque detected in Çayırli district is dilapidated and it is aimed to transfer these data to the future studies.

Key Words : Cennetpınar, Ottoman, mosque, archive document, architecture.

Geliş tarihi: 27.11.2016

Kabul tarihi: 12.12.2016

*Dr. Gazi Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü.

Giriş

Cennetpınar köyü, Çayırılı ilçesinin 20 km. kuzeybatısındadır. (*Harita 1*). Cennetpınar köyünün eski ismi Aşağı Tolos olarak geçmektedir. Eski adıyla Tolos-ı Süfla (Aşağı Tolos) bugünkü adıyla Cennetpınar köyü, 1516 yılında kimsenin oturmadığı harap bir köydür.¹ Köyün içinde bulunan caminin² çevresi beton duvarla örülerek sokaktan ayrılmıştır. Camiye giriş kapısından sonra doğusundaki mektebe açılan kapının üst kısmında “*Maşallahu ta’âlâ kâne*

Harita 1: Erzincan haritası.

(<http://izlerveyansimalar.blogspot.com.tr>)

Ya müfettiha'l-ebvâb iftah lenâ hayre'l-bâb Ve mâ lem yeşâ'u lem yekûn”

yazılıdır (*Resim 1*). Bu yazının hemen sağ altında “*Katib Hasan ve Ali Bin Mustafa*”, sol altında ise “*Tarih sene H.1277/M.1860*” yazılıdır. Bu mektep odası kapısının arka tarafında atkı taşı üzerine yerleştirilen ahşap levhaya göre yapının 1860 yılında Mahmud, Ahmed ve Hasan adlı kişiler tarafından tamir edildiği anlaşılmaktadır³ (*Resim 2*). Kitabenin okunuşu şu şekildedir:

1. *Mübarek...Abdullah Hasan*

2. *Sani' hâzel-bina-i Mahmud ve Ahmed ve Hasan sene H.1277/M.*

1. İsmet Miroğlu, *XVI. Yüzyılda Bayburt Sancağı*, İstanbul 1975, 112.

2. Cami, E.K.V.K.B.K'nun 20.03.1992 gün ve 427 sayılı kararı ile tescil edilmiştir.

3. Funda Naldan, *Erzincan İli Cami Mimarisi*, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara 2016, 119-120.

Fotoğraf 1: Cennetpınar (Aşağı Tolos) köyü camisinin doğu yönündeki mektep kapısının üzerindeki kitabe.

3. Men câ'e bi'-haseneti felehu aşru emsaliha,

4. Ve men câ'e fi's-seyyieti felâ yüczâ illâ misleha, ...⁴

Mihrapta yer alan kitabede 1693-94 yılı yazılıdır (*Resim 3*). Bu kitabenin okunuşu “Sene H.1105/M.1693-94 Muhammed Allah Celle Celâluhu (C.C)” ve “Ketebehu Fazıl Ya Allah vevelli vecheke şatre'l-mescidi'l-haram (Muhammed A.S.)”(mikdat)⁵ şeklindedir.

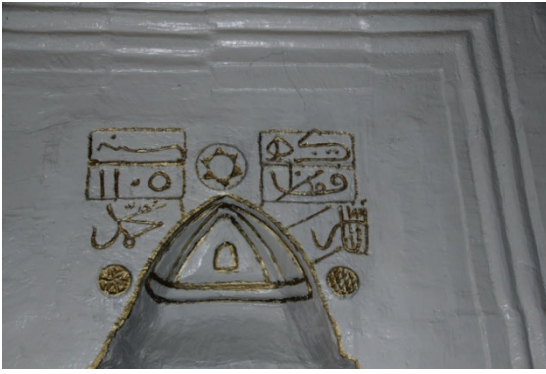
Fotoğraf 2: Cennetpınar köyü camisinin doğu yönündeki mektep kapısının arka yüzündeki kitabe.

4. Kitabeyi okuyan Sayın Prof. Dr. Hamza KELEŞ'e teşekkürlerimi sunarım.

5. Bu kitabe de Sayın Hamza Keleş tarafından okunmuştur.

Caminin inşa tarihi bilinmemekle birlikte mihrap üzerinde yer alan 1693-94 tarihi, arşiv belgeleri ve plan ve mimari özellikleri göz önüne alındığında yapıyı 17. yüzyıla tarihleyebiliriz. Hurufat kayıtlarında “Tolos-ı Süfla karyesinde Camii Şerifi”ine H.1147/M. 1734-1735, H.1148/M.1735-1736, H.1169/M. 1755-1756, H. 1173/M.1759-1760 yıllarında görevli atanması kayıtları⁶ vardır.⁷ Mektebin kapısı üzerindeki 1277/M.1860 tarihinde süslemeleri yapılmış olmalıdır. Örtü düzeni, Erzincan’da gelenek hâlinde uygulanmış olan düz ahşap tavadır. Daha geç örneklerini Erzincan merkez köy camilerinden Değirmen (Zetkiğ) köyü camisi, Yalınca (Mığısı) köyü Ahmet Ağa Camisi örneğinde görebiliriz. Cami planı, örtü sistemi, cephe düzeni ve iç mekân özellikleri bakımından 17.yüzyıla tarihlendirilebilir.⁸

Köyde Hacı Tuna’ ya ait evin tavanı ile bu caminin tavanını yapan kişinin “Veyis Usta” adında biri olduğu köylüler tarafından belirtilmiştir.⁹

Fotoğraf 3: Cami mihrabı üzerinde bulunan kitabe.

Cami, günümüze gelinceye kadar birçok onarım geçirmiş ve bu onarımlarla özgünlüğünü kaybetmiştir. Arşiv fotoğraflarında duvarlarının inşa malzemesi olan moloz taş duvar örgüsü görülürken günümüzde betonarme sıva ile sıvandığını görmekteyiz. Son onarımını 1995 yılında geçirmiştir. Cami, harap durumda olduğundan yı-

olmaya yüz tutmuştur. Günümüzde ibadete açık değildir. Tavanda, duvarlar da çökmeler vardır.

Plan ve Mimari Özellikleri

Dikdörtgen planlı olan cami, mihraba dik üç sahınlı plan tipine sahiptir. Kuzey cephede açılan kapıdan uzun giriş holüne girilir. Bu holün doğu ve batısında iki oda vardır. Doğu tarafta, cami beden duvarlarından 2

6. V.G.M.A. HD, 1092/54, 1092/54, 1094/31, 1094/31.

7. Naldan, 2016, 134.

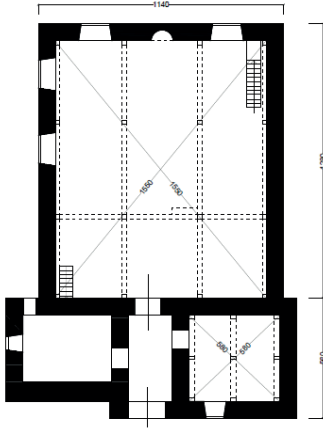
8. Naldan, 2016, 134-135.

9. H. Yurttas, “Erzincan/Çayırılı ve Tercan İlçeleri Çevresindeki Kültür Varlığımız”, VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu, Bildiriler, Kayseri 2002, 08-10 Nisan, 852.

m. kadar dışarı taşıntı yapan bölüm yer alır. Batı tarafta ise on ahşap direk ile desteklenen düz tavan örtülü ikinci bölüm yer almaktadır. Güney duvarda da asıl ibadet mekânına giriş sağlayan kapı yer alır (*Çizim1*). Harimde toplam on altı ahşap direk ve duvarlar tarafından üst örtü taşınmaktadır. Mihraba dik yerleştirilen iki ana kiriş üzerinde mihraba paralel kirişlerin dizilmesi ile düz ahşap tavan meydana gelmiştir. Sonraki yıllarda üst örtü dıştan sac malzemeden dört yana eğimli kırma çatı ile örtülmüştür.

Eğimden dolayı cepheler pencere hizasına yakın belli bir seviyeye kadar toprak altındadır. Bina cepheleri, beton sıvalı olduğundan duvar örgüsünü yansıtmamaktadır. Pencere, cephelerde alt sırada, aynı aksı paylaşarak simetrik bir düzenle yerleştirilmiştir. Düşey dikdörtgen biçimdeki pencerelerin hepsi yenilenmiştir. Özgün pencerelerin söveleri düzgün

kesme taş bloklar hâlinde olup düz lentoludur. Doğu ve güney cephelerde alt sırada ikişer adet pencere olup diğer cephelerde pencere yoktur. Kuzey tarafta giriş holünün doğu tarafındaki mekân 2 m. kadar dışa taşıntı yapmıştır (*Resim 4*). Bu mekâna doğu ve güney yönlerden açılan iki adet pencere açıklığı mevcuttur (*Resim 5-6*).

Çizim1: Cennetpınar köyü camisi planı (F. Naldan).¹⁰

Fotoğraf 4: Caminin doğu cephesi (Erzurum Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 1992).

10. Naldan, 2016, 122.

Fotoğraf 5: Caminin doğu cephesinde taşıntı yapan b6lümü (Erzurum Kùltür Varlıklarını Koruma B6lge Kurulu Arşivi, 1992).

Fotoğraf 6: Caminin doğu cephesi.

Fotoğraf 7: Caminin gùney cephesi (Erzurum Kùltür Varlıklarını Koruma B6lge Kurulu Arşivi, 1992).

Fotoğraf 8 / 9: Caminin batı tarafından ayrı iki görünüm
(Erzurum Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi, 1992)

Caminin batı cephesi, yola bakmaktadır. Cephenin kuzey tarafına denk gelen giriş bölümünün 60 cm. kadar dışa taşıntı yaptığı görülmektedir. Batı duvarı yol üzerindeki giriş kapısına kadar uzatılmıştır. Bu cephe sağır tutulmuş olup diğer cephelerden farklılık göstermektedir (*Resim8 / Resim 9*).

Kuzey cephe, mektep odalarının bulunduğu ve girişin yapıldığı cephe'dir. Giriş kapısının bulunduğu bölüm dışa taşıntı yapmıştır. Düşey dikdörtgen, düz lentolu kapı açıklığına sade tek kanatlı kapı kanadı takılmıştır. Kuzeybatıda giriş mekânına açılan pencere açıklığı dışında başka bir pencere açıklığı yoktur (*Resim10 / Resim11*).

Fotoğraf 10: Cennetpınar köyü camisi
kuzeydoğu cephesi

Fotoğraf 11: Cennetpınar köyü camisi
kuzey cephesi (Erzurum Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Arşivi 1992)

Mektep (Köy Odaları)

Kuzey cepheden girişi sağlanan bu odalar, doğu ve batı yönlerde iki ayrı bölüm hâlinde düzenlenmiştir. İlk olarak doğudaki odaya açılan ahşap kapı, düşey dikdörtgen, düz lentolu olup süslemesi ile dikkat çekmektedir.

Hem iç hem de dış tarafta kapı üzerinde kitabe yer almaktadır. Bu mekân kare planlı olup düz ahşap tavan ile örtülüdür. Doğu ve güney yöne iki adet pencere açılmaktadır (*Resim12*). Bu oda, doğuya doğru asıl mekândan 2 m. taşını yapmaktadır (*Resim12*). Batı yöndeki oda ise, ortada iki, yanlarda sekiz ahşap destek üzerine oturan düz ahşap tavanla örtülüdür (*Resim13*). Bu mekânların dıştan toprak damla örtülü olduğu arşiv fotoğraflarından anlaşılmaktadır. Bu odada bir adet kuzey yönde pencere açıklığı bulunmaktadır. İki odanın da boyutları birbirine yakındır. Bu mekânları birbirine bağlayan koridordan kuzey yöndeki harime giriş sağlayan kapı yer almaktadır.

Fotoğraf 13: Cennetpınar köyü camisi doğu yönündeki mektep (Köy odası).

Caminin iç mekânında duvarlar, herhangi bir süsleme unsuru taşımayan düz yüzeyler hâlinde sıvanarak beyaz badana yapılmıştır. Güney duvar orta aksında mihrap, yarım daire kesitli bir niş şeklinde olup üstten iki sıra ve çevreden iki sıra iri kaval silme ile kuşatılmıştır. Niş üzerinde 1693-94 tarihini veren kitabe yer alır. Yazı aralarında da süslemeler vardır. Mihrap, sonradan yağlı boya ile boyanmıştır (*Resim15 / Resim16*).

Fotoğraf 15: Caminin iç mekânından mihrabın görünüşü.

Harimin güneybatısında yer alan minber, 3.10x0.70 cm. ölçülerindedir. Süpürgelik bölümü yoktur. Oldukça sade minber, yeşile boyanmıştır. Kadınlar mahfili, harimin doğu-batı ve kuzey duvarlarına paralel ikinci kat niteliğinde tamamen ahşaptan yapılmıştır. Mahfil, tavanı da destekleyen bu yöndeki ahşap direkler ile taşınmaktadır. Orta bölüm çıkma şeklinde dışa taşırılmıştır. Kuzeydoğu köşede yer alan ahşap merdivenle mahfile çıkılır. Harime bakan yüzü boyalı ahşap korkuluk ile çevrelenmiştir. Mahfilin altı, ahşap direklerin harime doğru uçları kavis yaparak dışa taşırılmıştır (*Resim17/Resim18*).

Cami, ahşap hatıllı yığma moloz taş ve kesme taş ile inşa edilmiştir. Bina köşelerinde ve pencere sövelerinde kesme taş görülür. Ancak günümüzde cepheler beton sıvalı olduğundan özgün görünümünden uzaklaşmıştır. Tavan, taşıyıcı direkler, mahfil, minber ahşap malzemedendir. Mihrap taştır. Caminin üzeri düz toprak damdır. Bunun üzeri kırma çatı ile örtülmüş ve sac malzeme ile kaplanmıştır.

Yapıda süsleme olarak ahşap ve taş süsleme vardır. Ahşap süsleme, giriş mekânının doğusundaki mekâna açılan kapıda ve harimde mihraba paralel uzanan bazı kirişlerin üzerinde ve mahfilin dışa taşan bölümünün

Fotoğraf 16: Mihrabın görünüşü.

Fotoğraf 17/18: Cennetpınar köyü camisinin iç mekânından görüntüler.

altında ahşap süsleme vardır. Oyma ve ahşap üzerine kalem işi tekniği uygulanmıştır. Taş süsleme ise, sadece mihrapta vardır. Bitkisel ve geometrik süslemenin iki türünün görüldüğü cami özellikle ahşap süslemesi ile dikkat çekmektedir.

Ahşap kazıma tekniğinde doğu yönündeki mektep kapı kanadı üzerinde (*Resim 19/Resim 20*) ve kapının yan sövelerinde merkezden dağılan tek bir dala sarılmış başları eğik lale motifleri vardır. Üst kısımda ise balık sırtına benzer bir süslemenin olduğu görülmektedir. Harimde üst örtüdeki kirişlerin üzerinde ahşap boyama ile süslemeye gidilmiştir. Kırmızı renk ile yapılmış daire şekillerinin içine papatya motifi yapılmıştır. Bu süsleme kirişlerde çok kollu yıldız ile alternatif sıralı yapılmıştır. (*Resim 21*). Mahfilin altındaki kirişlerde de yoğun bir şekilde ahşap boyama tekniğinde kırmızı renkli papatya ve çok kollu yıldız motifleri ile süslenmiştir (*Resim 22*). Yine, mihrap nişi üzerinde çok kollu yıldız motifi daire içine alınmıştır.

Fotoğraf 19/20: Caminin doğu yönündeki mektep kapısı ve kapıdan detay.

Değerlendirme ve Sonuç

Cennetpınar köyü camisi'nin inşa tarihi net olarak bilinmemekle birlikte cami içindeki kitabeler ve arşiv belgeleri okunarak, mimari özellikleri de göz önünde bulundurularak 17.yüzyıla tarihlenmesi yapılmıştır.

Cennetpınar köyü camisi, plan ve mimari bakımdan Erzincan'daki ahşap direkli camilere benzemektedir. Taşrada Osmanlı Dönemi'ne ait bu tip camiler sade ve küçük boyutlu özelliğe sahiptir. Erzincan'da da ahşap direkli camilerin en eski örneği Kemah ilçesi Gülabi Bey Camisi (15.yüzyıl)'dır. Daha büyük boyutlu olması, iç düzeni ve süslemesi bakımından Cennetpınar Camisi'nden farklılık gösterir. Ahşap direkli olan cami, plan

Fotoğraf 21: Ahşap kirişler üzerindeki süslemeler.

bakımından mihraba dik üç sahnınlı tip, Beylikler ve Osmanlı Dönemi camilerinde çokça tercih edilmiştir. Anadolu’da en erken örneklerinden biri Tokat Ulu Camisi (12.yüzyılın son çeyreğidir.¹¹ Dikdörtgen mekanlı, üç sahnınlı ve ahşap tavanlı olmaları bakımından Kastamonu-Kasabaköy Mahmut Bey Camisi (1366)¹², Düzce Konuralp Camisi (14.yy.)¹³, Niğde Eskiçiler Mescidi (1413-14)¹⁴, Yozgat Divanlı köyü camisi (1574-75)¹⁵, Bayburt Zahid Efendi Camisi (16.yy.ortaları)¹⁶, Sivas Yıldızeli Camisi (1640)¹⁷, Divriği Abu Çimen Camisi (1718 öncesi)¹⁸, Sivas Zincirli Minare Camisi (18.yüzyılın ilk yarısı)¹⁹ Sivas Genç Mehmet Paşa Camisi (1802)²⁰, Divriği Gökçe Camisi (1843 öncesi)²¹, Sivas Yeşil Camisi (19.yy.)²², Sivas Zara Demiryurt köyü camisi (1914)²³

11. A. M. Aktemur, İ. U. Kucaracı, “Tokat Çevresindeki Ahşap Örtülü Camiler”, *IX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu (21-23 Nisan, Erzurum) Bildiriler*, Erzurum ,2006, 9-10.

12. M. Akok, “Kastamonu’nun Kasaba Köyünde Candaroğlu Mahmut Bey Camii”, *Belleten 10*, Ankara 1946, 295.

13. S. Erken, *Türkiye’de Vakıf Abideler ve Eski Eserler II*, Ankara 1977, 351.

14. H. Çal, *Niğde Şehrindeki Ahşap Tavanlı Cami ve Mescitler*, Ankara 2000, 4.

15. H. Acun, “Yozgat ve Yöresi Türk Devri Yapıları”, *Vakıflar Dergisi*, S.13, Ankara 1981, 709.

16. A. Taşçı, *Bayburt’ta Türk İslam Devri Dini Mimari*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Erzurum 1997.

17. H. Acun, Sivas ve Çevresi Tarihi Eserlerinin Listesi, *Vakıflar Dergisi* 20, Ankara 1988, 198.

18. Denктаş, 2010, 44., M. L. Kındığılı, *Divriği ve Çevresindeki Kültür Varlıkları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2009, 18.

19. M. Ünsal, *Sivas İl Merkezindeki Osmanlı Camileri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Kayseri 2006, 257.

20. N. Altaş, *Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Tarafından Tescilli Yapılan Cami ve Mescitler*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara 2007, 110.

21. M. Denктаş Divriği’de Osmanlı Camii ve Çeşmeleri, Sivas 2010, 51. , Kındığılı, 2009, 30-31.

22. Ünsal, 2006, 266.

23. G. Öney, *Ankara’da Türk Devri Dini ve Sosyal Yapıları*, Ankara 1971, 199.

Fotoğraf 22: Cami mahfilinin alt kısmındaki süslemeler.

ve Erzurum'da²⁴ ve daha çok sayıda cami bu plan tipinin Anadolu'daki örneklerinden bazılarıdır. Erzincan'da 25 adet daha bu plan tipinde cami mevcuttur.²⁵ Bu camilerde ortak özellik olarak hepsinde ahşap direk, içten ahşap düz tavan dıştan kırma çatı, yöreye uygun malzeme kullanımı

24. H. Gündoğdu, "Geçmişten Günümüze Erzurum ve Çevresindeki Tarihi Kalın-
tılar", *Şehr-i Mübarek Erzurum*, Ankara 1989, 135-240.; H. Yurttaş, VD. *Yolların Suların
ve Sanatın Buluştuğu Şehir Erzurum* 2008, Ankara.

25. Zülfikar Ağa Camisi (1635), Buğdaypınar (Tırnik) köyü İbrahim Ağa Camisi (1686-87), Muratboynu (Urfat) köyü Hacı Osman Camisi (1787-88), Ayrınpınar (Marik) Köyü Seyyid Abdullah Camisi (17.yy sonu 18.yy.bası), Yalınca (Mığısı) köyü Hacı Ahmet Ağa Camisi (17.yy. sonu 18.yy.bası), Kozlupınar (Haponos) köyü camisi (1866), Sırakonak (Peğir) köyü Hacı Ahmed Camisi (18.yy.), Ergü Köyü Mahmut Paşa Camisi (1808-09), Salihli Köyü Seyyid Hüseyin Camisi (19.yy.) Yeşilyamaç (Geşo).Köyü İbrahim Ağa Camisi (1690-91.), Pasinlize Hacı Hüseyin Ağa İbn İbrahim Camisi (1832-33), Koçkar (Hudu) köyü Hacı Timur Abdullah Camisi (1805-06), Soğukpınar Mahallesi Camisi (19.yy.), Yücebelen (Üskübürt) köyü camisi (Murad Beşe Camisi) (18.yy.), Taşbulak (Sunguru) köyü Hacı Mehmet Camisi (18.yy.), Mektepönü Camisi (18.yy. sonu 19.yy. başı), Bahçeli (Hah) Hacı Veli Camisi (19.yy.),Cevizli (Şoha) köyü camisi(19.yy.), Değirmen (Zetkiğ) köyü camisi (19.yy.), Molla köyü Molla Ahmet Pekerici Camisi (19.yy.), Karatuş köyü Hacı Beşir Camisi (19.yy.sonu), Dutluca (Aşutka) köyü camisi (1902-05), Ulu (Şıhlı) köyü Ali Bey Camisi (20.yy.ilk çeyreği), Soğukoluk (Çorhasa) köyü camisi (20.yy. ilk çeyreği), Refahiye Hacı Mehmet Ağa Camisi (1921-22); bkz. Naldan, 2016.

gibi unsurlardan bahsedebiliriz. Ahşap direkli, düz ahşap tavanlı camilerin yörede çokça tercih edilmesi yörenin iklimine, malzemenin kolay temin edilmesine ve ucuz olmasına bağlanmaktadır. Mihraba dik üç sahınlı plan tipinin Türkiye’de en fazla uygulanan tiplerden biri olması nedeni ile de önem taşımaktadır.²⁶Erzincan-Cennetpınar camisi de Anadolu’daki diğer örnekler gibi plan ve örtü düzeni bakımından bir geleneği sürdürmektedir.

Caminin kuzey bölümüne bitişik mektep amaçlı yapılmış odalar, Erzincan’da 4 adet camide görülmektedir.²⁷ Çayırılı Cennetpınar köyü camisi, Kemah ilçesi Soğukpınar Mahallesi Camisi ve Merkez Yaylabaşı (Kiğı) köyü Yukarı Mahalle Camisi’nde kuzeyde, Kocaçimen (Muşağa) köyü camisi’nde kuzeydoğu köşede yer alan mekânlar şeklindedir. Cennetpınar köyü camisi’nde harim kapısı aksında uzanan koridorun her iki yanında, kuzeydoğu ve kuzeybatı köşelerde karşılıklı iki adet oda vardır. Bu odalar Kur’an kursu, mektep olarak düzenlenmiş olmalıdır. Cennetpınar köyü camisi (17.yüzyıl), Yaylabaşı (Kiğı) köyü Yukarı Mahalle camisi (20.yüzyılın ilk çeyreği) ve hem odaların yerleştirilmesi hem de odalarda mihrap nişi olmaması bakımından benzerlik göstermektedir. Yakın çevreden camimektep birleşimini sunan Gümüşhane Uğurtaş Camisi (1896)²⁸ örnek olarak verilebilir.

Mektep kapısı üzerindeki kitabe, tavan, taşıyıcı direkler, kapılar, minber ve mahfil ahşap malzemeden yapılmıştır. Beden duvarları, ahşap hatıllı yığma moloz taş tekniğinde yapılmıştır. Camide minare bulunmamaktadır. Ya özgün hâlinde bulunmamakta ya da günümüze gelememiş olmalıdır.

İç mekânda ahşap üstüne boyamanın görüldüğü Cennetpınar köyü camisi örneği olduğu gibi, Erzincan’da benzer örnekleri görülen diğer camiler de Soğukpınar Mahallesi Camisi, Yücebelen (Üskübürt) köyü camisi (Murad Beşe Camisi)’dir. Soğukpınar Mahallesi Camisi’nde vaaz kürsüsünde kırmızı, sarı ve yeşil renklerle kürsü boyanmıştır. Cennetpınar köyü camisi’nde ise mahfil altındaki taşıyıcı destekler üzerinde çok sayıda papatya ve yıldız motiflerinin beraber çizilmesiyle süslemeye gidilmiştir. Yücebelen (Üskübürt) köyü camisi (Murad Beşe Camisi) tavanında ahşap kirişlerin üzerinde sıralı bir şekilde resmedilmiş ibrik, vazo, madalyon, lale gibi süslemeler mevcuttur.²⁹ Anadolu’da Çivril-Savran köyü camisi (1798-

26. Naldan, 2016, 820-821.

27. Naldan 2016, 853.

28. Özkan, H. “Gümüşhane’de Ahşap Tavanlı Camiler”, *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi*, S. 18, Erzurum 2010, 67-68.

29. Naldan, 2016, 905.

1799) tavanında³⁰, Yozgat Başçavuşoğlu Camisi (1801) tavanında, mahfilde, Çal-Kocaköyü camisi (1801) tavanında³¹, Yazır Beldesi Camisi (1802-1803) tavanında, süslemeler olup bu camiler birbirlerine yakın benzerlik göstermektedir. Minberde kalem işi tekniğinin uygulandığı yakın çevreden örnekler Divriği Cedit Paşa Camisi (1799) ve Zeliha Hatun Camisi (19-20.yy.)³² verilebilir.

Erzincan'da kalem işi süslemede yöresel bir üsluptan ziyade 18.-19. yüzyıl süslemelerinin Anadolu'nun diğer yörelerindeki camilerde görebileceğimiz kompozisyonlar tercih edilmiştir.

30. Çakmak, Ş., *Denizli İli'ndeki Türk Anıtları*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İzmir 1991, 52.

31. Çakmak, 1991, 59-60.

32. Denктаş, 2010, 133.

KAYNAKÇA

- Acun, Hakkı; Sivas ve Çevresi Tarihi Eserlerinin Listesi, **Vakıflar Dergisi** 20, Ankara 1988, s.183-220.
- Acun, Hakkı; “Yozgat ve Yöresi Türk Devri Yapıları”, **Vakıflar Dergisi**, 13, Ankara 1981, s. 635-715.
- Akok, Mahmut; “Kastamonu’nun Kasaba Köyünde Candaroğlu Mahmut Bey Camii”, **Belleten** 10, Ankara 1946, s. 295-301.
- Aktemur, Ali Murat / Kukaracı, İ.U.; “Tokat Çevresindeki Ahşap Örtülü Camiler”, **IX. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazıları ve Sanat Tarihi Araştırmaları Sempozyumu (21-23 Nisan, Erzurum) Bildiriler**, Erzurum ,2006, s. 9-10.
- Altaş, Naciye; **Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Tarafından Tescilli Yapılan Cami ve Mescitler**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara 2007.
- Çakmak, Şakir; **Denizli İli’ndeki Türk Anıtları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 1991.
- Çal, Halit; **Niğde Şehrindeki Ahşap Tavanlı Cami ve Mescitler**, Ankara 2000, s. 4.
- Denktaş, Mustafa; **Divriği’de Osmanlı Camii ve Çeşmeleri**, Erzurum Kültürü Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu, Sivas 2010.
- Erken, S.; **Türkiye’de Vakıf Abideler ve Eski Eserler II**, Ankara 1977.
- Gündoğdu, Hamza; “Geçmişten Günümüze Erzurum ve Çevresindeki Tarihi Kalıntılar”, **Şehr-i Mübarek Erzurum**, Ankara 1989, 135-240.
- <http://izlerveyansimalar.blogspot.com.tr/2015/06/erzincan-cayrl-1-bolum.html>
- Kındığılı, Muhammet Lütfü; **Divriği ve Çevresindeki Kültür Varlıkları**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 2009.
- Miroğlu, İsmet; **XVI. Yüzyılda Bayburt Sancağı**, İstanbul 1975.
- Naldan, Funda; **Erzincan İli Cami Mimarisi**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Ankara 2016.
- Öney, Gönül; **Ankara’da Türk Devri Dini ve Sosyal Yapıları**, Ankara 1971.
- Özkan, Haldun; “Gümüşhane’de Ahşap Tavanlı Camiler”, **Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi**, S. 18, Erzurum 2010, s. 63-80.
- Taşçı, Aydın; *Bayburt, ’ta Türk İslam Devri Dini Mimari*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1997.
- Ünsal, Mustafa; *Sivas İl Merkezindeki Osmanlı Camileri*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), Kayseri 2006.
- V.G.M.A. HD, 1092/54, 1092/54, 1094/31, 1094/31.

Dr. FUNDA NALDAN

Yurttaş, Hüseyin; “Erzincan/Çayırlı ve Tercan İlçeleri Çevresindeki Kültür Varlığımız”, **VI. Ortaçağ ve Türk Dönemi Kazı Sonuçları ve Sanat Tarihi Sempozyumu, Bildiriler**, Kayseri 2002, 08-10 Nisan, s. 851-861.

Yurttaş, Hüseyin; Vd. **Yolların Suların ve Sanatın Buluştuğu Şehir Erzurum**, Ankara 2008.